

Številka: Up-186/15-27

Datum: 23. 7. 2019

**PRITRDILNO LOČENO MNENJE SODNICE DR. KATJE ŠUGMAN STUBBS K
ODLOČBI ŠT. Up-186/15 Z DNE 4. 7. 2019**

Z velikim strokovnim zadovoljstvom sem podprla odločitev plenuma v tej zadevi. Želim pa podrobneje pojasniti svoje razloge, zaradi katerih sem odločbo podprla, in dodati argumente, ki so, po moji oceni, v odločbi premalo poudarjeni.

I.

Institut priznanja krivde je začel svoj pohod po slovenskih sodiščih 15. maja 2012, ko je v veljavo stopila sistemsko gotovo najbolj pomembna novela Zakona o kazenskem postopku, ZKP-K.¹ Z njo sta bili v naš postopek uvedeni dve novosti, temelječi na priznanju obdolženca, ki sta v temelju spremenili strukturo in naravo našega kazenskega postopka. Gre za (1) institut sporazuma o priznanju krivde in za (2) novo fazo postopka – predobravnavni narok. Tako v okviru sporazumevanja o krivdi kot med predobravnavnim narokom (ali tudi kasneje v postopku) lahko obdolženec prizna krivdo.² Če je še pred uveljavitvijo novele ZKP-K veljalo, da je moralo sodišče kljub priznanju obdolženca zbrati še druge dokaze (232. člen ZKP/07)³ in da priznanje obdolženca na glavni obravnavi, pa če je bilo še tako popolno, sodišča ni odvezalo dolžnosti, da izvede druge dokaze (330. člen ZKP/07), je danes dokazni učinek priznanja povsem drugačen. Če sodišče sprejme

¹ Ur. l. RS, št. 91/2000.

² Krivdo je seveda obdolženec lahko priznal tudi pred uvedbo novele ZKP-K, vendar pa to priznanje za sam postopek ni imelo skorajda nikakršnih pravnih posledic. Pri tem puščam ob strani psihološke posledice priznanja. Gotovo je bilo sodniku lažje izreči obsodilno sodbo v primeru, če je obdolženec priznal, kot takrat, ko je vztrajno zanimal storitev kaznivega dejanja.

³ Ur. l. RS, št. 32/07, UPB4. Hkrati zakon v 232. členu tudi določa, da so se v primeru, da je bilo priznanje jasno in popolno ter podprto z drugimi dokazi, nadaljnji dokazi zbirali samo na predlog strank.

priznanje obdolženca, ga to odvezuje od nadaljnega natančnega iskanja materialne resnice: praviloma samo še izreče kazensko sankcijo.

Nobenega dvoma ni o tem, da je naše pravosodje to procesno rešitev zagrabilo z odprtimi rokami; morda še preveč. Število sklenjenih sporazumov o priznanju krivde raste, še bolj raste število priznanj krivde na predobravnavnem naroku. Iz Letnega poročila o delu državnih tožilcev izhaja, da je bilo v letu 2013 sklenjenih 186 sporazumov o priznanju krivde⁴ ter podanih kar 3244 priznanj na predobravnavnem naroku.⁵ Iz Letnega poročila v letu 2018 pa je videti, da je bilo sklenjenih 398 sporazumov, na predobravnavnih narokih pa je bilo podanih 2412 priznanj.⁶ Ob podatku, da je bilo leta 2013 10162 obsodilnih sodb,⁷ leta 2018 pa 6713,⁸ lahko ugotovimo, da je število zadev, ki se konča z eno od obeh oblik priznanja obdolženca, naraslo iz tretjine na kar 42 % zadev.

Priznanje deluje na štirih ravneh: dokazni, materialnopravni, procesnopravni in tudi sankcijski.⁹ S priznanjem obdolženec ne priznava samo dejanskega stanja in pravne kvalifikacije, temveč se tudi odreka številnim procesnim jamstvom: kontradiktorni glavni obravnavi, privilegiju zoper samoobtožbo, večjima deloma pravice do pravnega sredstva ter vsebinske sodne presoje.¹⁰ Pomembno je, da obdolženi te odpovedi razume; da mu je sodišče to torej sposobno razložiti s takimi besedami, da bo vsakemu, tudi najbolj preprostemu obdolžencu, jasno, za kaj gre.¹¹ Ta dolžnost je seveda še bolj zavezujoča, če gre za obdolženca, ki nima zagovornika ali, kot se je zgodilo v našem primeru, za obdolženca, ki trpi za kakšnimi duševnimi motnjami.

Ne glede na to, ali obdolženec dejanje prizna v postopku sporazumevanja o priznanju krivde ali na predobravnavnem naroku, pa mora sodišče priznanje pretehtati in z njim povezano presoditi pomembna vprašanja. Najprej mora preveriti, (1) ali je obdolženec

⁴ Pogajali pa so se v 221 zadevah, tako je bila uspešnost 84 odstotna. Skupno poročilo o delu državnih tožilcev za leto 2013, str. 31–33, dostopno na <http://www.dtrs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/porocilo-2013.pdf>.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Skupno poročilo o delu državnih tožilcev za leto 2018, dostopno na https://www.dtrs.si/files/documents/Porocilo_2018.pdf, str. 64.

⁷ Skupno poročilo o delu državnih tožilcev za leto 2013, str. 31–33, dostopno na <http://www.dtrs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/porocilo-2013.pdf>, str. 143.

⁸ Skupno poročilo o delu državnih tožilcev za leto 2018, dostopno na https://www.dtrs.si/files/documents/Porocilo_2018.pdf, str. 47.

⁹ P. Gorkič, Procesna dejanja obdolženca v kazenskem postopku, doktorska disertacija. Pravna fakulteta v Ljubljani, Ljubljana 2009, str. 173–218.

¹⁰ Kot je recimo zapisalo ameriško Vrhovno sodišče v zadevi *Brady proti ZDA*, je priznanje krivde več kot le priznanje preteklega ravnanja, saj obdolženec s priznanjem krivde soglaša tudi z določenimi procesnimi posledicami. Glej *Brady vs USA*, 397 U.S. 742 (1970).

¹¹ Z drugimi besedami, če ponovno povzamemo primer *Brady*, mora biti priznanje krivde rezultat svobodne volje in avtonomne presoje obdolženca.

razumel naravo in posledice priznanja (1. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP). Nato mora presoditi, (2) ali je bilo priznanje dano prostovoljno (2. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP), in nazadnje še, (3) ali je priznanje jasno, popolno in podprto z drugimi dokazi v spisu (3. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP).

S stališča konkretnega primera je bila najbolj pomembna presoja sodišča, ali je bilo priznanje jasno, popolno in podprto z drugimi dokazi v spisu. Za razumevanje narave priznanja in s tem povezano vlogo sodišča v našem sistemu je treba poudariti, da je ZKP, kljub uvedbi novosti, ohranil načelo iskanja materialne resnice,¹² spremenjena so samo merila, kdaj šteti določena dejstva za ugotovljena. Od sodišče se še vedno pričakuje, da izda sodbo na podlagi dejstev, ki so po njegovem prepričanju resnična, le da je po noveli ZKP-K dan večji poudarek soglasju strank kot merilu resničnosti dejstev.¹³ S strani obdolženca priznana dejstva bodo sodišča na prvi ravni presoje štela za resnična, ker so med strankama nesporna.¹⁴ To pa sodnika še vedno ne odvezuje od **lastne** presoje dejstev. Če bi ga zakon hotel odvezati te presoje, potem ne bi uvedel zahteve: da mora sodišče namreč preveriti, ali je priznanje jasno, popolno in podprto z drugimi dokazi v spisu (3. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP). In obratno: sodnik sme sprejeti priznanje le, (1) če presodi, da so očitki v obtožbi resnični in (2) če je pri tem prepričan v krivdo obdolženca (drugi odstavek 3. člena ZKP).¹⁵

Zato mora sodnik priznanje najprej temeljito preveriti v smislu jasnosti in popolnosti, kot določa zakon. To bi v praksi pomenilo, da bi moral obdolženca pozvati, da v laičnem jeziku opiše dogodek, ki ga priznava. Sodišče pa tudi drugi udeleženci postopka lahko obdolžencu tudi postavljajo vprašanja. Tako izpraševanje se zdi podobno zaslišanju, ne gre pa za pravo zaslihanje. Zakon o tem "pogovoru" sicer molči, vendar si ni mogoče na drug način predstavljati pooblastila sodišča, da preveri jasnost in popolnost priznanja; tega se prav gotovo ne da preveriti samo s postavljanjem rutinskih formalnih vprašanj. Sodišča se morajo zavedati, da tudi v primeru podaje priznanja preverjajo obseg tega

¹² To je izrecno poudarjeno tudi v obrazložitvi novele ZKP-K, kjer piše: "Glede na to, da je s tem zakonom predlagana sprememba dokazne vrednosti priznanja krivde za kaznivo dejanje, ... se spreminjajo pravila oblikovanja procesnega gradiva s posegom v instrukcijsko maksimo. Vendar pa je tudi za izdajo sodbe na podlagi priznanja potrebno prepričanje sodnika, da bo sodba odražala resnični historični dogodek in prepričanje v krivdo obdolženca." Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (EVA 2010-2011-0009) – predlog za obravnavo – Novo gradivo št. 2, z dne 1. 6. 2011, str. 16. "S predlagano ureditvijo se ne spreminja pomen načela iskanja materialne resnice (17. člen ZKP), saj tudi v tem primeru ne gre zgolj za formalno sodno kontrolo danega priznanja, temveč tudi vsebinsko." Ibidem, str. 18.

¹³ Sodnik pa v teh postopkih seveda nima na razpolago instrukcijske maksime: ne more predlagati dokazov po uradni dolžnosti in je omejen z dokaznim gradivom v spisu.

¹⁴ K. Šugman, P. Gorkič, Dokazovanje v kazenskem postopku, GV Založba, Ljubljana 2011, str. 83.

¹⁵ V tem pogledu se naš sistem razlikuje od ameriškega. Glej recimo A. Alschuler, A Nearly Perfect System for Convicting the Innocent, Albany Law Review, let. 79 (2016), str. 919–940.

priznanja in nedvoumnost tega, da se priznanje nanaša prav na določen opis kaznivega dejanja, za kaj takega pa je potrebno nekaj poizvedovalnega napora.

Pomembna kontrolna vloga sodišča je tudi v tem, da mora preveriti, ali je vsebina priznanja podprta z drugimi dokazi v spisu. Zakonodajalec nikjer ne pojasni, kaj točno to pomeni, vendar je iz teorije kazenskega postopka jasno, da gre za *prima facie* preverjanje dejanskega stanja.¹⁶ Z drugimi besedami: gre za preverjanje dokaznega standarda, ki mora biti nekje na zgornjem robu utemeljenega suma. Če lahko trdimo, da je dokazni standard utemeljenega suma nek pas verjetnosti, da je bilo storjeno kaznivo dejanje in da se ta pas razteza od trenutka odreditve preiskave pa do pravnomočnosti obtožnice,¹⁷ potem je jasno, da gre za visoko verjetnost, da je bilo storjeno kaznivo dejanje in da ga je storila prav ta oseba. Kaj to pomeni? Za dokazni standard utemeljenega suma so značilni izrazljivost (artikuliranost), predhodnost, konkretnosti in specifičnost¹⁸ in jasno je, da utemeljen sum pomeni precej večjo verjetnost kot ne, da je oseba storila kaznivo dejanje.¹⁹ Torej je tudi jasno, da sodnik tega pregleda ne more opraviti površno. Odlično mora poznati spis in pri sebi ne sme imeti nobenega dvoma o tem, da je oseba pred njim storilec dejanja, opisanega v obtožnem aktu. Če o tem dvomi, potem priznanja ne sme sprejeti.²⁰

II.

Rada bi podrobneje obrazložila, kako razumem stališče večine iz 17. točke obrazložitve, da: "Stališči Višjega in Vrhovnega sodišča, po katerih je v okviru priznanja krivde upošteven zgolj opis dejanja, razviden iz izreka prvostopenjske sodbe, nista združljivi z domnevo nedolžnosti."

Če sodnik dejanskega stanja, ki izhaja iz spisa ne more nedvoumno povezati z vsebino priznanja v konkretnem primeru, priznanja ne sme sprejeti. Povsem razumljivo je, da

¹⁶ M. Jelenič-Novak, A. Auersperger-Matić, Z. Čibej, P. Gorkič, Vmesna faza in glavna obravnava, str. 259–286, v: K. Šugman (ur.) Izhodišča za nov model kazenskega postopka. Inštitut za kriminologijo, Ljubljana 2006.

¹⁷ K. Šugman, Pomen dokaznih standardov v kazenskem postopku, Zbornik znanstvenih razprav, 2007, str. 245–266.

¹⁸ Več o tem glej v: B. M. Zupančič *et al.*, Ustavno kazensko procesno pravo, Pasadena, Ljubljana 2001.

¹⁹ Ustavno sodišče je v odločbi št. U-I-18/93 utemeljen sum opredelilo kot "visoko stopnjo artikulirane, konkretne in specifične verjetnosti", da je oseba storila kaznivo dejanje, zaradi katerega je bil zoper njo že izdan sklep o preiskavi. V svojih drugih odločbah pa je omenjalo tudi standard predhodnosti: glej recimo obrazložitev iste odločbe v 48. točki in še posebej odločbe št. Up-171/01.

²⁰ A. Tratnik Zagorac, Kritičen pogled na pogajanja o priznanju krivde, Pravniki, št. 1/2 (2013), str. 5–39.

obdolženec ne more poznati odtenkov pravnih kvalifikacij in tako se pogosto zgodi, da preprosto laično prizna dogodek oz. posledice svojega delovanja (oz. nedelovanja). To pa ne pomeni, da priznava tudi vse, kar iz tega dogodka pravno gledano izhaja.

V konkretnem primeru bi bilo tako priznanje mogoče razumeti v širšem smislu: da je obdolženec priznaval, da je oškodovanec mrtev in da je on sam to povzročil.²¹ Ob izpraševanju ob sprejemu priznanja pa bi moralo sodišče izluščiti, kaj natančno to priznanje zajema. Priznanje, kot rečeno, sodnika ne odvezuje od skrbne presoje dejanskega stanja, kot izhaja iz spisa, predvsem pa priznanja ne sme sprejeti, če je mogoč kakršenkoli dvom o tem, na katero kaznivo dejanje se priznanje nanaša oz. ali opis dejanskega stanja in pravna kvalifikacija ustrezata temu, kar obdolženec priznava. Tako sta napačni obe stališči sodišč, pritožbenega, da se je obdolženec pritoževal zoper pravno kvalifikacijo, in Vrhovnega, da je ugovarjal dejanskemu stanju. To, kar je bilo neskladno z ustavnim postulatom domneve nedolžnosti, je bila namreč prav **opustitev dolžnosti sodišča, da bi preverilo, ali je bilo priznanje res skladno z opisom v obtožnici**. Priznanje za sodišče torej ni enostavna bližnjica k obsodbi, ki bi ga odvezovala od prave sodne presoje, temveč je uvod v raziskovanje jasnosti, popolnosti in podprtosti priznanja z drugimi dokazi v spisu.

Ker že iz samega obtožnega akta izhaja, da naj bi obtoženi storil dejanje "med prerekanjem in prerivanjem", je tako jasno, da se je "nekaj" dogajalo že pred tistim dejanjem, ki je bilo kvalificirano kot kaznivo dejanje uboja po 115. členu KZ-1. Iz sodb pa je tudi jasno razvidno, da je bil odnos med obdolžencem in žrtvijo obojestransko konflikten že daljše časovno obdobje pred obravnavanim dogodkom. Poleg vsega je obdolženec še duševni bolnik. Skrbno ravnanje v skladu z Ustavo in zakonom od sodnika zahteva, da se prepriča, ali je to, kar obdolženi priznava, dejansko to, kar izhaja iz dokaznega materiala v obtožnem aktu, in ali oboje ustreza pravni kvalifikaciji v obtožnem aktu. Že iz samega opisa v obtožnem aktu je očitno, da bi dogajanje pred samim aktom odvzema življenja potencialno lahko bilo uboj na mah, morda celo silobran.²² V obtožnici je dovolj podlage za dvom o tem, da je res šlo za kaznivo dejanje uboja po 115. členu KZ-1. Sodišče je opustilo dolžno skrbnost in priznanja ni raziskalo do te mere, da bi lahko z dokaznim standardom prepričanosti sprejelo priznanje za točno to kaznivo dejanje, ki je bilo predmet obtoževanja. Če pa o tem ostane kakršenkoli dvom, domneva nedolžnosti zahteva, da mora sodišče priznanje zavrniti in opraviti glavno obravnavo, v kateri lahko natančno razišče dejansko stanje.

Odločba tako odpira tudi novo razumevanje domneve nedolžnosti. Te namreč nikakor ne smemo pojmovati ozko; ta ni kršena samo takrat, kadar se obdolženi sklicuje na svojo nedolžnost. Ustavnopravni postulat domneve nedolžnosti ima v kazenskem postopku

²¹ V konkretnem primeru je obdolženec celo imel zagovornika, vendar pa je prav ta primer lahko pokazatelj, kako pomembna je kvaliteta zagovornika v primeru priznanja.

²² Obdolženi sam sicer nikoli ni trdil, da je šlo za silobran, vendar pa sodnika v kazenskem postopku zavezuje načelo iskanja materialne resnice (prvi odstavek 17. člena ZKP).

številne ob/draze. Tako so, med drugim, dokazni standardi odraz domneve nedolžnosti na nižjih stopnjah verjetnosti.²³ Samo dejstvo, da se tudi za sodbo na podlagi priznanja zahteva sodnikova prepričanost o krivdi (drugi odstavek 3. člena ZKP), je prav tako odraz domneve nedolžnosti. Prepričanost (v anglosaških državah bolj znana kot dokazni standard *beyond reasonable doubt*), je torej tista ovira na lestvici verjetnosti, ki jo mora v kazenskem postopku preskočiti državni tožilec, če želi doseči obsodilno sodbo. Ta pa ima svojo zrcalno sliko v zahtevi, da sodnik presoja, ali je priznanje jasno, popolno in podprto z drugimi dokazi v spisu (3. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP). Prav v zahtevi ocene jasnosti in popolnosti priznanja ter skladnosti z drugimi dokazi v spisu se torej kaže zahteva, ki jo pred sodišče postavlja domneva nedolžnosti. V tem pogledu torej ravnanje sodišča ni bilo v skladu z Ustavo.

III.

Še vedno pa ostaja neodgovorjeno vprašanje, kako bi lahko Višje in Vrhovno sodišče preverjali: "ali in kako je sodišče prve stopnje preizkusilo pritožnikovo priznanje krivde v smislu njegove jasnosti, popolnosti oziroma podprtosti z dokazi" (17. točka obrazložitve). Prvič, sodba, s katero sodišče obdolženca obsodi na podlagi priznanja krivde, ne vsebuje obrazložitve, saj ZKP v 285.č členu izrecno določa, da se sodba, ki temelji na takem priznanju, omeji samo na ugotovitev, da je obdolženi priznal krivdo pred predsednikom senata, ne potrebuje obrazložitve izreka o krivdi. Tako ne na konkretnem ne na abstraktnem nivoju od prvostopenjskega sodišča ne moremo pričakovati, da bi bila morala obrazložiti nekaj, česar zakon od njih ne zahteva. V tem pogledu se nam ponujata dve možni smeri razmisleka. Prva je ta, da je zaradi ustavnega postulata domneve nedolžnosti ustavno problematičen sam ZKP, ker v primeru sodbe na podlagi priznanja ne zahteva obrazložitve vsebine priznanja v povezavi z dejstvi v spisu. Po drugi poti, ki ne posega v sedanjo ureditev ZKP, pa se izkazuje, da pridobiva na pomenu zapisnik. Iz njega mora biti dovolj razvidno, kako je sodišče postopalo ob sprejemu priznanja in kako ga je vsebinsko presojalo, da lahko višja sodišča opravijo presojo, ki jo zahteva ta odločba. Eno pa gotovo drži: dokazni standard prepričanosti v nobeni obsodilni sodbi, tudi taki, ki je osnovana na priznanju, ne sme umanjati, zato ker ne sporazum o priznanju krivde ne priznanje na predobravnavnem naroku sodišča ne odvezuje od spoštovanja domneve nedolžnosti.

dr. Katja Šugman Stubbs, l. r.
Sodnica

²³ K. Šugman Stubbs, K. Domneva nedolžnosti in dokazni standardi, Zbornik znanstvenih razprav, let. 62 (2002), str. 279–301.